

newsletter

Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku

Praca zbiorowa pod redakcją
Bernarda Linka
i Andrzeja Michalczyka

Opole 2015

Ponadto w
numerze:

Wręczenie
nominacji
profesorskiej
ks. Andrzejowi
Hanichowi
.....s. 6

Kolokwium
habilitacyjne
dr. Piotra Pałysa
.....s. 6

XIII Opolski
Festiwal Nauki
.....s. 12

Zapowiedzi
wydawnicze
.....s. 19

Konferencje
naukowe
planowane w II
połowie 2015 r.
.....s. 21

Słowo wstępne

Kierujemy do Państwa kolejny numer naszego Newslettera, prezentujący działalność PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu w pierwszej połowie 2015 r. oraz nasze plany na drugie półrocze. Rozpoczynamy od omówienia *Leksykonu mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX w.*, szczególnie polecając Państwa uwadze efekt kilkuletniej pracy 18 autorów z Polski, Niemiec i Republiki Czeskiej w ramach projektu realizowanego przez naszą placówkę w I edycji Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki. Dzieлим się radością z awansów naukowych prof. dr. hab. Andrzeja Hanicha i dr. hab. Piotra Pałysa. Pięcioro pracowników naukowych przybliży tematy swoich badań w formie streszczenia wystąpień zaprezentowanych podczas wewnętrznych zebrań naukowych w pierwszej połowie roku. Odnotowujemy nasz wkład w działania upowszechniające naukę, omawiając udział placówki w Opolskim Festiwalu Nauki oraz otwarte zebrania naukowe – Środy w Instytucie Śląskim. Ogłaszamy wyniki Konkursu o Nagrodę

im. Jana i Wojciecha Wawrzynków, przyznawaną za najlepszą pracę magisterską poświęconą dziejom politycznym, kulturze i problemom społecznym Śląska, oraz informujemy o kolejnej edycji tego konkursu, do której można zgłaszać prace magisterskie obronione w 2015 r.

W stałych działach prezentujemy nasze nowe publikacje („Studia Śląskie” t. 75 i książkę *Wielka Wojna, mały region. Pierwsza wojna światowa w perspektywie górnośląskiej. Szkice i studia*), omawiamy udział pracowników w kilkunastu konferencjach naukowych. Zamieszczamy tutaj również zapowiedzi wydawnicze („Studia Śląskie” tomy 76 i 77 oraz cztery publikacje książkowe), informujemy też o konferencjach naukowych planowanych przez Instytut w drugim półroczu.

Informacje bieżące znajdują się na naszej stronie internetowej:

<http://www.instytutslaski.com>.

Zapraszamy do lektury!

Spis treści

Słowo wstępne.....	2
Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku.....	3
Wręczenie nominacji profesorskiej ks. Andrzejowi Hanichowi.....	6
Kolokwium habilitacyjne dr. Piotra Pałysa.....	6
Zebrania naukowe pracowników Instytutu.....	7
Posiedzenie Konferencji Rektorów Uniwersytetów Śląskich.....	11
XIII Opolski Festiwal Nauki.....	11
Środy w Instytucie Śląskim.....	13
Rozstrzygnięcie konkursu o Nagrodę im. Jana i Wojciecha Wawrzynków – za 2014 rok.....	14
Nowe publikacje.....	15
Udział pracowników Instytutu w konferencjach naukowych.....	16
Zapowiedzi wydawnicze.....	19
Konferencje naukowe planowane w II połowie 2015 roku.....	21
Konkurs o Nagrodę im. Jana i Wojciecha Wawrzynków – za 2015 rok.....	22

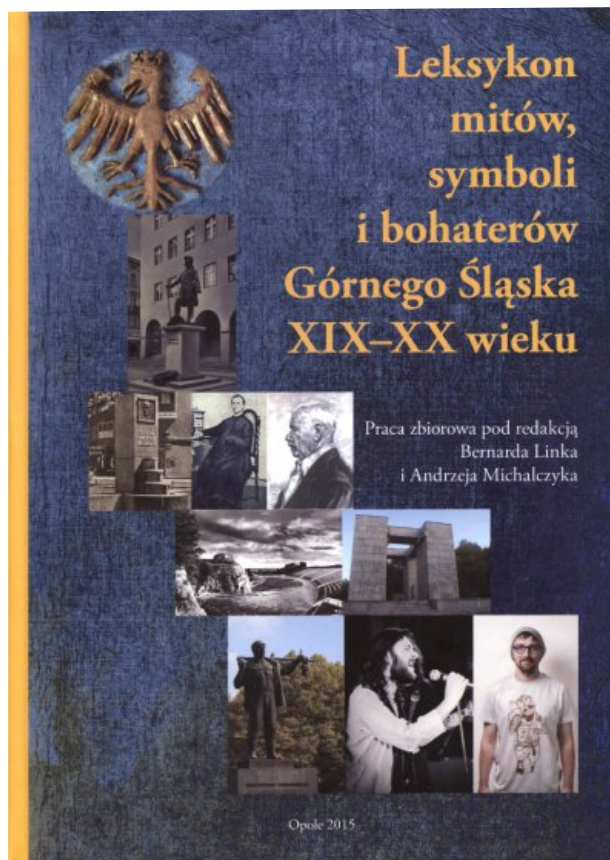
Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku

Wiosną 2015 r. w Państwowym Instytucie Naukowym – Instytucie Śląskim w Opolu zakończono projekt pt. „Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku”, realizowany w latach 2012–2015 w ramach I edycji Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki.

Samo przygotowanie *Leksykonu* zajęło trzy lata, jednak jego merytoryczna geneza sięga dekadę wstecz i konferencji pt. „Górny Śląsk wyobrażony: wokół mitów, symboli i bohaterów dyskursów narodowych”. Odbyła się ona w październiku 2004 r. w Kamieniu Śląskim, a zorganizował ją Instytut Śląski we współpracy z Herder-Institut z Marburga i Domem Współpracy Polsko-Niemieckiej. Rok później te instytucje wydały publikację pod tym samym tytułem, zredagowaną przez Juliane Haubold-Stolle i Bernarda Linka. Złożyło się na nią 17 studiów poświęconych wybranym elementom świata imaginacji narodowej Górnoszlązaków. W poszczególnych częściach znalazły się artykuły nawiązujące do opowieści i mitów śląskich, granic i stereotypów regionalnych oraz świąt i symboli narodowych.

Po zakończeniu tego projektu pojawiła się koncepcja wyjścia z opisem świata tradycji regionu i pamięci jego mieszkańców poza ramy narodowe oraz dostrzeżenia oddziaływania i spuścizny innych kultur. Wynikało to z jednej strony z przekonania o wadze takich pozornie nie-realnych elementów rzeczywistości, które jednak niejednokrotnie determinują postawy jednostek i grup i służą jako element argumentacji jak najbardziej współczesnych sporów. Z drugiej strony była to próba wpisania się w ponowne zainteresowanie się humanistyki pamięcią i różnorodne kontynentalne impulsy metodologiczne, z miejscami pamięci Pierre Nora na czele.

Ze względu na liczbę płaszczyzn analitycznych i ewentualnych haseł już na wstępie projektu postanowiono przedstawić efekt końcowy w formie rozbudowanego leksykonu, nakierowanego na możliwie szeroki krąg czytelników zainteresowanych dziejami Górnego Śląska. Stosunkowo szybko określono też systemy kulturowe, z których zasobów powinny pochodzić hasła. Obok kultury narodowej znalazła się w tym regionalnym wyborze kultura ludowa, chrześcijańska, industrialna, robotnicza oraz popularna. Znacznie dłużej trwał dobór haseł, który dokonywał się w praktyce aż do faktycznego rozpoczęcia projektu finansowanego przez

NPRH. Pierwszy zestaw, składający się z ponad 50 haseł, przygotował Bernard Linek, pomysłodawca projektu. W dyskusji z dr. Andrzejem Michalczykiem z Uniwersytetu Ruhry w Bochum, który podjął się współredagowania *Leksykonu*, ta liczba zwiększyła się do ponad 70 haseł i szybko rosła, w miarę kompletowania zespołu potencjalnych autorów.

Prace merytoryczne nad *Leksykonem* zostały jednak wstrzymane na kilka lat ze względu na poszukiwanie środków finansowych na realizację tak dużego projektu. Udało się je pozyskać po kilku latach starań, pod koniec 2011 r., w I edycji konkursu NPRH.

Pierwszym etapem prac nad *Leksykonem* było ostateczne skompletowanie zespołu autorskiego, opracowanie i przedyskutowanie w tym gronie założeń metodologicznych i metodycznych oraz zakończenie doboru haseł. Ze względu na charakter poruszanej problematyki, podejmowanej z różnych perspektyw badawczych, kierownictwo projektu zdawało sobie sprawę, że zespół powinien mieć charakter interdyscyplinarny i łączyć przedstawicieli różnych dyscyplin. Towarzyszyło temu przekonanie, że prym

Fot. Piotr Solga

w tym gronie powinni wieść historycy, gdyż za istotną wartość projektu uznano umiejscowienie omawianych fenomenów w czasie. Również ze względu na wielonarodowe dziedzictwo Górnego Śląska od początku za wskazane uznano międzynarodowe pochodzenie autorów haseł. Jednocześnie, przynajmniej początkowo, starano się to grono zamknąć w możliwie małej liczbie osób, z nadzieją na większą spójność tomu.

Zdawano sobie jednak też sprawę, że tom proponuje nowe podejście metodologiczne do dziejów Górnego Śląska i niektóre z przewidywanych haseł nie posiadają szerszej literatury przedmiotu. Stąd potrzeba specjalistycznej wiedzy, a nawet niekiedy badań podstawowych. Wstępnie liczbę autorów określono na 10 osób. Ostatecznie w pracach nad tomem wzięło udział 18 autorów z Polski, Niemiec i Czech, reprezentujących różne dziedziny humanistyki, choć z dominacją historyków. Zdecydowana większość autorów to reprezentanci średniego i młodszego pokolenia badaczy Górnego Śląska.

Kwestie metodologiczne tomu i zestaw haseł przedyskutowano w trakcie warsztatu metodologiczno-organizacyjnego, który odbył się

w Opolu 31 marca 2012 r. Obok redaktorów tomu i autorów haseł wzięli w nim udział prof. dr hab. Marek Czapliński z Uniwersytetu Wrocławskiego oraz prof. dr hab. Ryszard Kaczmarek z Uniwersytetu Śląskiego, którzy podjęli się oceny założeń projektu oraz moderowali poszczególne sesje spotkania.

Referat wprowadzający, przedstawiający założenia, ogólną koncepcję i cele projektu, przedstawił dr B. Linek, kierownik projektu. Scharakteryzował on także stan badań i zaproponował konstrukcję haseł oraz harmonogram prac nad *Leksykonem*. Już w trakcie tej sesji dyskusję zdominowała kwestia liczby i doboru haseł, która pozostała w centrum uwagi również podczas kolejnych sesji. W ich trakcie autorzy haseł przedstawiali kwestie metodologiczne poszczególnych kategorii haseł oraz ustosunkowali się do zaproponowanego zestawu. Na samym spotkaniu i w dyskusjach toczonych w gronie autorskim po jego zakończeniu zdecydowanie zwiększono liczbę zaproponowanych haseł do opracowania. Liczba ich zbliżała się już do 140. Ponieważ ze względów formalnych liczba ta nie mogła przekroczyć 110 haseł, doszło do połączenia niektórych zbliżonych haseł. Z kilkunastu musiano też zrezygnować.

Uczestnicy projektu zgodzili się również, że w miarę możliwości stosować zbliżoną strukturę każdego hasła. Ustalono, że po definicji omawianego fenomenu powinno zawierać ono krótką historię I stopnia, czyli podstawowe fakty związane z nim. W zasadniczej części powinna zostać przedstawiona geneza i struktura omawianego zjawiska w perspektywie kulturoznawczej oraz jego zmiany w czasie i w percepcji różnych grup. Podsumowanie hasła to miejsce na oceny własne oraz prognozy co do dalszego znaczenia danego fenomenu dla wspólnoty regionalnej i obrazu regionu w szerszych kontekstach.

W trakcie spotkania wywiązała się również dyskusja nad konstrukcją samego *Leksykonu*. W jej efekcie ustalono, że tom będzie składał się z pięciu części. Charakter wprowadzający będzie miała część I, którą ostatecznie zatytułowano „Ludzie i ich znaki”. Znalazł się w niej wybór symboli kojarzonych z Górnym Śląskiem oraz opis podstawowych i specyficznych grup jego mieszkańców. W tym drugim przypadku chodziło przede wszystkim o stereotypy i zbliżone obrazy omawianych grup. Drugą część zatytułowano „Święci i bohaterowie”, zgromadziła ona sylwetki kil-

Fot. Piotr Solga

Wręczenie nominacji profesorskiej ks. Andrzejowi Hanichowi

stycznych w tym gremium. Jest autorem 115 prac naukowych, podejmujących tematykę pastoralno-teologiczną oraz kresową. W swoim dorobku ma również prace z zakresu kultury kulinarnej, takie jak: *Opolszczyzna w wielu smakach* oraz *Smaki polskie i opolskie. Skarby dziedzictwa kulinarnego*. Warto dodać, że Jego dorobek naukowy został w ostatnim czasie doceniony przez władze województw śląskiego i opolskiego, które przyznały Mu zaszczytną Nagrodę im. Karola Miarki (22 października 2014 r.).

Redakcja

Dnia 21 stycznia 2015 r. ks. dr hab. Andrzej Hanich, prof. PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu, otrzymał nominację profesorską z rąk prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Bronisława Komorowskiego. Ksiądz profesor Andrzej Hanich przez 25 lat pełnił funkcję sekretarza biskupa opolskiego, abp. Alfonsa Nossola. Od roku 2007 jest proboszczem parafii św. Jerzego w Prószkowie, a od 2009 r. związany jest z naszą placówką. W maju 2013 r. został powołany w skład Rady Głównej Instytutów Badawczych jako jedyny reprezentant instytutów humani-

Kolokwium habilitacyjne dr. Piotra Pałysa

W dniu 14 maja 2015 r. Rada Wydziału Historyczno-Pedagogicznego Uniwersytetu Opolskiego podjęła uchwałę nr 74/2015 o nadaniu dr. Piotrowi Pałysowi stopnia doktora habilitowanego. W głosowaniu wzięło udział 27 jej członków – samodzielnych pracowników naukowych. 25 głosów było za, dwa wstrzymujące.

Wniosek o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego złożony został w Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów 14 listopada 2014 r. Jako podstawę do jego przeprowadzenia wskazano dorobek naukowy oraz pracę zatytułowaną *Państwa słowiańskie wobec Łużyc w latach 1945–1948*, która została wydana przez Instytutu Śląski w 2014 r. Do przeprowa-

dzenia postępowania Centralna Komisja wskazała Wydział Historyczno-Pedagogiczny Uniwersytetu Opolskiego. W dniu 13 stycznia 2015 r. Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów powołała komisję w składzie: prof. Tomasz Schramm – przewodniczący, dr hab. Tomasz Ciesielski – sekretarz, recenzenci: dr hab. Sylwester Fertacz, dr hab. Krzysztof Rzepa i prof. Krzysztof Tarka oraz członkowie: prof. Krzysztof Ruchniewicz i prof. Marek Masnyk. Komisja na posiedzeniu 10 kwietnia 2015 r., po zapoznaniu się z recenzjami, jednogłośnie uchwaliła dopuszczenie do dalszego procedowania.

Michał Lis

Zebrania naukowe pracowników Instytutu

28 lutego

Magdalena Moj: „Procesy demograficzne na obszarach wiejskich województwa opolskiego w latach 1988–2014”

Problem badawczy podejmowany przez autorkę w projekcie dotyczy procesów ludnościowych przebiegających na wsi opolskiej oraz czynników je kształtujących. Został przedstawiony na podstawie analizy danych obejmujących okres od transformacji ustrojowej do końca 2014 r.

Przedmiotem badania i oceny był przebieg procesów demograficznych w świetle Narodowych Spisów Powszechnych z 1988, 2002, 2011 r. i innych danych z zakresu statystyki ludności. Analizowano go w przekroju przestrzennym powiatów, gmin i wsi. Zależy to jednak od dostępności danych statystycznych. Badania wymagają dostarczenia do wszelkich dostępnych materiałów statystycznych z publikacji Głównego Urzędu Statystycznego, wyników NSP i innych źródeł, m.in. publikacji naukowych.

Autorka referatu podkreśliła, że badania demograficzne dotyczące wsi opolskiej posiadają swoją szczególną specyfikę z uwagi na niepowtarzalność i odrębność szeregu procesów ludnościowych, a także zróżnicowanie pochodzenia etnicznego i regionalnego ludności, intensywne migracje zagraniczne, wysoki odsetek ludności pozarolniczej mieszkającej na wsi, dojazdy do pracy za granicę, proces semiurbanizacji wsi (długotrwały proces umiastowienia wsi), depopulację wsi jako element problemu demograficznego, który dotyka całe województwo. W realizowanym projekcie postanowiono dokonać przedstawienia województwa opolskiego na tle innych województw i kraju.

Analiza podstawowych procesów demograficznych zachodzących na wsi opolskiej obejmuje takie zagadnienia, jak: struktura ludności według płci i wieku, zmiany w ruchu naturalnym ludności, migracjach czy reprodukcji ludności. Zarysowujący się kryzys demograficzny opolskiej wsi wyraża się spadkiem liczby urodzeń, przyrostu naturalnego i rzeczywistego, liczby zawieranych małżeństw, wzrostem odsetka rodzin niepełnych oraz transnarodowych, wysokim bezrobociem, niską aktywnością zawodową ludności, procesem starzenia się społeczności wiejskiej.

Celem badania było sprawdzenie przebiegu procesów demograficznych i ich charakteru w przyjętym okresie. Wyniki dotychczasowych badań w tym zakresie dają podstawę dokonywania porównań i oceny.

Przyjęto hipotezę, iż perspektywy demogra-

ficzne dla obszarów wiejskich województwa opolskiego są korzystniejsze niż dla miast. Formułując hipotezę wzięto pod uwagę specyfikę województwa opolskiego:

- tradycje migracyjne ludności autochtonicznej,
- jest to region migracyjny o największej intensywności migracji zagranicznych w skali kraju,
- emigracja dotyczy częściej mieszkańców wsi niż miast.

Zebrany przedstawiono stan badań nad problemem semiurbanizacji. Podjęto się zbadania subpopulacji obszarów wiejskich w kontekście pełnienia przez nie funkcji „zaplecza” miasta, czyli bycia „sypialnią” miast i nie tylko – wybór osiedlenia się, życia na wsi. Zachodzące zmiany na obszarach wiejskich, tj. zaprzestanie tradycji rolniczych, odchodzenie od produkcji rolnej (uprawy ziemi), przemiany demograficzne i zurbanizowanie wsi, są obrazem trwałych przeobrażeń. Stymulowanie wielofunkcyjnego rozwoju wsi to fakt, z którym dzisiaj mamy do czynienia. W pierwszym etapie badań skoncentrowano się na realizacji badania pt. „Studium przypadku terenów wiejskich Gminy Ozimek w kontekście zaplecza miasta w latach 1998–2014”.

Autorka zdecydowała się na analizę gminy Ozimek (miejsko-wiejskiej), z zastosowaniem badań pilotażowych. W skład gminy wchodzi 12 sołectw: Antoniów, Biestrzynnik, Chobie, Dylaki, Grodziec, Jedlice, Krasiejów, Krzyżowa Dolina, Mnichus, Pustków, Schodnia oraz Szczedrzyk. Badaniem ankietowym objęto osoby, które podjęły się budowy i przebudowy swoich domów, co umożliwiło gromadzenie danych charakteryzujących przemiany w środowisku materialnym (mieszkania, życie rodzinne) i wiążące się z przemianami demograficznymi. Ponadto prowadzono kwerendę w Wydziale Budownictwa Starostwa Powiatowego w Opolu.

Celem badania było ustalenie: czy i od kiedy występuje zjawisko wsi jako „zaplecza” miasta Ozimka. Poprzez to chciałabym rozpoznać nową tendencję rozwoju budownictwa mieszkaniowego w zapleczu tego miasta. Umożliwiłoby to analizę przyczyn i skutków demograficznych, społecznych oraz ekonomicznych, jak również pozwoliłoby na rozpoznanie struktury społeczno-demograficznej osiedleńców.

Magdalena Moj

11 marca

Monika Choroś: „Zmiany w krajobrazie nazewniczym ziemi nyskiej

w XX w." – koncepcja projektu

Ziemia nyska to stosunkowo duży obszar, jednolity językowo, który bardzo wcześnie uległ wpływom niemieckim. Do 1945 r. nie było tu zwartych skupisk ludności polskojęzycznej, lecz jedynie rozproszone grupki robotników rolnych przyjeżdżających do sezonowych robót polowych, głównie z Galicji (niewielka część z nich osiedliła się na stałe) oraz osoby pochodzące z dwujęzycznych obszarów Górnego Śląska (np. nauczyciele z nakazem pracy, krewni, osoby przybyłe po podziale Górnego Śląska). Ich wpływ na nazewnictwo zaznaczył się jedynie w antroponomii. Podobnie po wysiedleniu ludności niemieckiej w latach 1945–1947 brak było środowisk o przewadze języka niemieckiego. Nieliczne osoby i rodziny, które pozostały, posiadały jedynie niewielki wpływ na kształtowanie się nowego nazewnictwa, głównie nazw przejściowych i terenowych, a także na zmiany imion i nazwisk. Zdecydowano o ograniczeniu ram chronologicznych projektu do XX w., gdyż był to okres największych zmian nazwicznych w dziejach Śląska spowodowanych nie tylko brzemieniami w skutki wydarzeniami historycznymi, lecz także wewnętrznymi przemianami zarówno w Niemczech jak i w Polsce. Do pierwszej grupy należą: zmiana granic państwowych i języka urzędowego oraz transfery ludności, drugą zaś tworzą ideologizacja życia społecznego i wykorzystywanie nazewnictwa do realizacji bieżących celów politycznych, a także przemiany demokratyczne w Polsce po 1989 r.

W badaniach zostaną uwzględnione najważniejsze działy nazewnictwa, tj. toponimia i antroponomia. W obrębie toponimii będą to nazwy miejscowe, i terenowe oraz urbanonimy, w antroponomii zaś zmiany imion i nazwisk. Założenie to zakłada następujący schemat opracowania zebranego materiału:

A. Nazwy miejscowe i terenowe: analiza zmian nazwicznych pierwszej ćwierci XX w. oraz po dojściu nazistów do władzy pozwoli na porównanie z tendencjami panującymi na całym Śląsku, a zwłaszcza w jego dwujęzycznej części; klasyfikacja nowych nazw miejscowych, tzw. przejściowych, nadanych w 1945 r. wskaże motywacje onimiczne i zasady, jakimi kierowano się przy ich tworzeniu, pomoże także odpowiedzieć na pytania – czy pochodzenie regionalne ludności napływowej miało wpływ na formę i brzmienie nazw miejscowych i terenowych, czym nazwy urzędowe różniły się od przejściowych, potocznych i jaki był stopień ich akceptacji przez mieszkańców oraz czy pojawiły się i na czym polegały zmiany w okresie przemian demokratycznych po 1989 r.

B. Urbanonimy, czyli nazwy ulic, placów i innych ważnych obiektów topograficznych w mieście i na wsi. W tej części omówione zostaną typy zmian wprowadzanych w okresie

międzywojennym, przemianowania w pierwszych latach powojennych, tendencje najnowszych przemian w toponimii miejskiej oraz wprowadzanie nazw ulic i placów w osiedlach wiejskich.

C. Antroponimy: zmiany nazwisk i imion po 1933 oraz od 1945 r. (zmiany nazwisk i imion u ludności autochtonicznej oraz u nowych mieszkańców ziemi nyskiej).

Monika Choroś

8 kwietnia

Marek Mazurkiewicz: „Mniejszość niemiecka w Polsce w stosunkach polsko-niemieckich po 1989 roku” – założenia projektu

Nadrzędnym celem naukowym projektu jest wypełnienie luki w polskiej wiedzy z zakresu mniejszości niemieckiej oraz polsko-niemieckich relacji na poziomie politycznym. Projekt będzie próbą dokonania politologicznej analizy zakresu oddziaływania problematyki mniejszości niemieckiej w Polsce na polsko-niemieckie stosunki polityczne w okresie od 1989 do 2014 r. Innymi słowy, celem pracy będzie poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, jakie znaczenie dla pozimnowojennych polsko-niemieckich stosunków politycznych miało zagadnienie mniejszości niemieckiej w Polsce. Pojęcie „zagadnienie mniejszości niemieckiej” rozumiane jest tutaj dwojako. Po pierwsze, jako element składowy polsko-niemieckich stosunków politycznych, także w kontekście realizacji polityki RP i RFN na rzecz mniejszości niemieckiej w Polsce, współkształtujący jakość i dynamikę tych relacji; po drugie, jako przedmiot polityki zagranicznej Polski i Niemiec, w kontekście realizacji interesów narodowych bądź partykularnych celów politycznych (polityczny czynnik sprawczy, wykorzystywany przez rządy RP i RFN). W sensie szczegółowym projekt będzie próbował odpowiedzieć na następujące pytania: 1) w jakim stopniu i w jakim zakresie istnienie mniejszości niemieckiej w Polsce oraz działalność organizacji tej mniejszości oddziaływały na bilateralne relacje pomiędzy Polską a Niemcami na poziomie politycznym w okresie pozimnowojennym; 2) jakie znaczenie dla polityki zagranicznej Polski i Niemiec miało zagadnienie mniejszości niemieckiej; 3) na ile i w jakich sytuacjach na przestrzeni minionego ćwierćwiecza problematyka mniejszości była przedmiotem polityki zagranicznej Polski i Niemiec wykorzystywanym do realizacji interesów narodowych i osiągania partykularnych celów politycznych. Powyższe pytania wyływają bezpośrednio z naczelnej hipotezy badawczej projektu, opierającej się na założeniu, że zagadnienie mniejszości niemieckiej w Polsce było po 1989

r. istotnym elementem bilateralnych relacji Polski i Niemiec, oddziałującym na jakość i dynamikę tych stosunków.

Projekt będzie próbą nowego naukowego spojrzenia na zagadnienie mniejszości niemieckiej w Polsce. Dotychczas bowiem literatura przedmiotu skupiała się na aspektach historycznych i socjologiczno-kulturowych tego zagadnienia. Dlatego w polskim katalogu opracowań naukowych z zakresu mniejszości niemieckiej w Polsce nie ma monograficznej pozycji, która podejmowałaby kwestię zbadania wpływu problematyki mniejszości niemieckiej na relacje polityczne pomiędzy RP a RFN w ujęciu politologicznym. Wypełnienie tej luki poszerzy polski obszar wiedzy z zakresu funkcjonowania organizacji mniejszości niemieckiej w polskim systemie politycznym oraz polsko-niemieckich stosunków politycznych.

Przyjęta perspektywa badawcza, czyli politologiczna analiza oddziaływania problematyki mniejszości niemieckiej na polsko-niemieckie stosunki polityczne, oraz obrona cezura czasowa wymaga przyjęcia chronologiczno-problemowego układu pracy. Stąd praca zostanie podzielona na przedmowę, pięć rozdziałów problemowych oraz zakończenie. Pracę uzupełni katalog aneksów, wykaz literatury oraz indeksy rzeczowy i osobowy. Przedmowa spełni rolę wprowadzenia do tematyki opracowania oraz przedstawi dotychczasowy stan badań w zagadnieniu polsko-niemieckich stosunków w okresie pozimnowojennym. Pierwsza część pracy, zatytułowana „Niemcy w Polsce. Od negacji do instytucjonalizacji mniejszości narodowej”, przedstawi historię mniejszości niemieckiej w Polsce, biorąc za punkt odniesienia rok 1949 i zakończenie procesu powojennych wysiedleń Niemców, uwypuklając zarazem znaczenie roku 1989 dla polsko-niemieckich stosunków na poziomie politycznym oraz stanowiska Polski i RFN wobec tej ludności. Rozdział drugi, pt. „Polityka Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Federalnej Niemiec wobec mniejszości niemieckiej w Polsce”, przedstawi ewolucję podejścia obu państw do ludności niemieckiej w RP po 1989 r. z punktu widzenia procesu tworzenia mechanizmów politycznych, formalnoprawnych i finansowych, które na przestrzeni minionego ćwierćwiecza stworzyły system wsparcia tej mniejszości, tworzącego warunki do kształtowania i rozwoju jej kulturowej, językowej i tożsamościowej odrębności. Część trzecia opracowania, pt. „Mniejszość niemiecka jako aktor polityczny. Rola organizacji mniejszości niemieckiej w polskim systemie politycznym”, skupi się politologicznej analizie działalności organizacji mniejszości niemieckiej w Polsce. W rozdziale czwartym natomiast, zatytułowanym „Niemieckie partie polityczne i organizacje niemieckich wysiedlonych wobec mniejszości niemieckiej w Polsce”, autor

będzie się starał przedstawić znaczenie i wpływ działalności niemieckich partii politycznych i organizacji niemieckich wysiedlonych na proces formułowania federalnej polityki względem Niemców w Polsce. Ostatni rozdział pracy, pt. „Mniejszość niemiecka w Polsce jako przedmiot i podmiot stosunków polsko-niemieckich politycznych po 1989 r.”, będzie próbą podsumowania obecności problematyki mniejszości niemieckiej w polsko-niemieckich stosunkach politycznych w latach 1989–2014. W „Zakończeniu” zostaną umieszczone najważniejsze wnioski, wypracowane w toku analizy poszczególnych rozdziałów oraz odpowiedzi na poszczególne pytania badawcze. Stan realizacji projektu jest na etapie wstępnym, trwają rozmowy z Europejskim Centrum Badań nad Mniejszościami we Flensburgu na temat możliwości współpracy przy jego realizacji.

Marek Mazurkiewicz

27 maja

Agata Haas: „*Doskonały kancjonał polski jako zabytek piśmiennictwa religijnego na Śląsku*”

Teksty zamieszczone w *Doskonałym kancjonał polskim* stanowią cenny materiał badawczy dla językoznawców. Ich analiza językowo-stylistyczna może stanowić wartościowy wkład w rozwój badań historii języka polskiego. Porównanie wybranych tekstów, z tegoż kancjonału, z ich wcześniejszymi wersjami pozwoli wskazać zmiany językowe, jakie zachodziły na przestrzeni wieków, a analiza poszczególnych pieśni może wykazać, jak kształtował się język religijny i jakim zmianom podlegał.

W brzeskiej drukarni Krzysztofa Tschorna w 1670 r. wyszedł drukiem zbiór pieśni protestanckich, zaczerpniętych i przedrukowanych w większości z *Kancjonału toruńskiego* i *królewskiego* – zamieszczone zostały także pieśni katolickie. Niezwykle istotne jest to, że do brzeskiego dzieła dodano pieśni lokalne, śląskie oraz te, które zostały przełożone bezpośrednio z języka niemieckiego. Przeredagowany i znacznie wzbogacony zbiór wszelkich pieśni został ponownie wydrukowany w trzy lat później jako *Doskonały kancjonał polski*.

Część modlitewną w kancjonał rozpoczyna *Porządek rozdziałów, do snadniejszego znaleźienia Pieśni, różnym czasom służących, przynależny*. Od tego momentu następuje właściwa numeracja stron, oznaczona cyframi arabskimi. Pierwszą stroną właściwego *Kancjonału* stanowią: *Pieśni Adwentowe/ To jest/ O zstąpieniu Syna Bożego z nieba/ Po jego świętym wcieleniu/ Przez Ducha Świętego/ W żywocie czystej/ Ma-*

ryjej Panny. Wszystkie pieśni uporządkowane są według numeracji rzymskiej od I do CCCC-CXXXIX (639). Zostały one podzielone na poszczególne cykle zgodne z kolejnością świąt i okresów w roku liturgicznym.

Następnie, w określonej kolejności, zamieszczono w kancjonale pozostałe cykle pieśni, przeznaczone na różnorakie okazje. W drugiej części *Kancjonalu* znajdują się trzy *Rejestry pieśni*, w których podano niemieckie źródła wybranych utworów oraz odwołania do konkretnych fragmentów i cytaty z *Pisma Świętego*, jakie pojawiają się w niektórych pieśniach. *Kancjonal* zamyka *Katechizm* oraz *Modlitwy nabożne* i wykaz *Omyłek znaczniejszych*.

Wśród kancjonałowych pieśni znajdują się i takie, których tematyka wiąże się z nieuchronnym kresem życia ludzkiego oraz czynnościami i obzędami, jakie towarzyszą człowiekowi w ostatniej drodze życia. Obok *Pieśni o śmiertelności*, *Pieśni o sądnym dniu* znajduje się także dwadzieścia *Pieśni pogrzebnych*. Utwory te powstały jako forma sprzeciwu wobec zbyt rozbudowanych katolickich ceremonii pogrzebowych. Skromne, protestanckie pieśni miały być jedynym, słusznym elementem ceremonii pogrzebowej. *Pieśni pogrzebne* poruszają problem wiary w zbawienie duszy ludzkiej po śmierci, zapewniają o wielkiej ufności człowieka wobec Boga i jego planów, poruszają prawdy eschatologiczne, przypominają o nieuchronności kresu życia ludzkiego oraz marności tego świata, a także stanowią zapis intymnych, szczerych rozmów człowieka z Chrystusem. Wiele z *Pieśni pogrzebnych* ma swoje źródła we wcześniejszych starodrukach i jest tłumaczeniem tekstów niemieckich, czeskich oraz łacińskich. Niektóre pieśni mają swoje źródło w tekstach katolickich. Podmiotem lirycznym w analizowanych tekstach jest osoba zmarła – w piętnastu pieśniach, w pozostałych pięciu występuje zbiorowy podmiot liryczny. Język poetycki *Pieśni pogrzebnych* charakteryzuje się surowością i wyraźnym brakiem wyszukanych środków artystycznego wyrazu. Najczęściej pojawiającymi się leksemami w analizowanych tekstach są: *ciało*, *śmierć*, *grzech*, *dusza*, *sąd ostateczny*, *zmartwychwstanie*, *grób*, *życie*. Są to „słowa kluczowe”, które szczególnie mocno podkreślają sens i wymowę przekazywanych treści. Pieśni śpiewane podczas ceremonii pogrzebu nie tylko stanowią pożegnanie zmarłego, ale także przygotowanie dla żyjących do dobrej śmierci oraz wywołują refleksje nad sensem życia. Teksty zamieszczone w *Doskonałym kancjonale polskim* to niezwykle cenny materiał badawczy i świadectwo kultury oraz tradycji XVII-wiecznych praktyk religijnych, nie tylko protestanckich, ale i katolickich.

Agata Haas

22 czerwca

Bernard Linek: „Kultura robotników górnośląskich okresu cesarstwa niemieckiego”. Tezy monografii

Autor referatu przedstawił podstawowe tezy tytułowego opracowania, które stanowi zwieńczenie realizowanego w latach 2002–2010 tematu statutowego w PIN – Instytucie Śląskim w Opolu. Na wstępie omówił swoje dotychczasowe publikacje nawiązujące do tego zagadnienia, z podkreśleniem roli projektu „Asymilacja i akulturacja na pograniczu polsko-niemieckim w XIX i XX w.”, realizowanego pod kierunkiem prof. dr. hab. Roberta Traby.

Wstępną część wypowiedzi poświęcił opisowi przestrzeni badawczej, w której on funkcjonuje z zaakcentowaniem znaczenia *memory turn* ostatnich dekad w humanistyce europejskiej. Skrótkowo przedstawił również podstawowe zagrożenia badawcze dla tytułowej problematyki związane z utrzymywaniem się narodowej perspektywy w badaniach nad Górnym Śląskiem oraz warunkowanym politycznie zastoje w badaniach nad robotnikami po 1989 r. Zaznaczył, że w konsekwencji tego dalej wpisuje się tę grupę w archetypy narodowe i dominuje w jej opisie perspektywa „ruchu” czy to narodowego czy to robotniczego, która w rzeczywistości jest wizją pewnych elit. Dodał, że z racji historycznych pomija się znaczenie innych ofert kulturalnych i innych grup, co w przypadku Górnego Śląska dotyczy przede wszystkim tożsamości katolickiej.

W tych archetypach i ich twórcach osadzone są dominujące obrazy kultury robotniczej, które chętnie sprowadzają ją do orkiestr górniczych i pióropuszy – z jednej strony – bądź opisują ją jako efekt grupy zacofanej i opóźnionej w rozwoju – z drugiej – której należy przyznać stosowne miejsce społeczne. Stosownie do tego traktuje się kulturę robotniczą jako zlepek różnych tradycji i zapożyczeń bądź jako samodzielny byt wytworzony w walce z klasami posiadającymi.

Praca traktuje kulturę robotników górnośląskich jako historyczny fenomen, ukształtowany w regionie, który dynamicznie przystosowywał i przetwarzał elementy różnych zestawów kulturowych.

W dalszej części referatu dr Linek skupił się na przedstawieniu celów pracy. Opisał go w trzech krokach. Po pierwsze ma to być przeprowadzenie „badań archeologicznych” nad kulturą robotników – odtworzenie obecnych na „rynku” kulturowym norm i wartości. Po drugie przedstawienie procesu ich internalizacji przez badaną grupę. W trzecim kroku ma zostać dokonana ocena znaczenia i funkcji norm kulturowych przyjętych i wytworzonych przez robotników górnośląskich. Ina-

czej można tę procedurę badawczą określić jako dynamiczne przedstawienie fenomenu kulturalizacji/humanizacji świata przeżywanego/wyobrażonego badanej grupy w określonym czasie i na określonym terytorium, z podkreśleniem reguł tego zjawiska i kierunków zmian kulturowych.

Na zakończenie referent przeszedł do przedstawienia konstrukcji książki. Składać się ona będzie z trzech części. W pierwszej, wprowadzającej, poza wstępem zostaną przedstawione podstawowe pojęcia i definicje, którymi posługuje się opracowanie. Zaprezentowane w niej będą również sceny i inni aktorzy interesujących

publikację zjawisk: rodzina, kościół, gmina, region, państwo. W drugiej, zasadniczej części rozprawy analizie zostanie grupa badana. Poza jej opisem i próbą zdefiniowania zostaną przedstawione konteksty społeczne, ekonomiczne i psychologiczne, w jakich funkcjonowała. W części tej zostaną również omówione systemy kulturowe, w jakich funkcjonowali robotnicy, oraz ich oferty. W trzeciej, podsumowującej części zostanie przedstawiony proces „kulturalizacji” robotników oraz jego efekty.

Bernard Linek

Posiedzenie Konferencji Rektorów Uniwersytetów Śląskich

Staraniem Uniwersytetu Wrocławskiego, którego wsparły władze samorządowe województwa dolnośląskiego, w dniach 10–11 kwietnia 2015 r. odbyło się w Polanicy-Zdroju kolejne posiedzenie Konferencji Rektorów Uniwersytetów Śląskich (KRUS), gromadzące przedstawicieli placówek akademickich z Polski i Czech oraz dwie instytucje naukowe – Bibliotekę Śląską i PIN – Instytut Śląski w Opolu.

Spotkanie rozpoczęło się w Muzeum Papiernictwa w Dusznikach. Po zaprezentowaniu Muzeum rozpoczęła się dyskusja na temat udziału uczelni w tworzeniu i realizacji programów Europejskich Ugrupowań Współpracy Terytorialnej oraz na temat uczelni wyższych w programach współpracy województwa dolnośląskiego z krajami czeskimi i na temat edukacji w polsko-czeskiej współpracy transgranicznej. W tej części uczestniczyli również przedstawiciele Dolnośląskiego Urzędu Marszałkowskiego.

Późnym popołudniem rozpoczęły się w Polanicy obrady plenarne KRUS i Komitetu Doradczego. W pierwszej części przedstawiono informacje o stanie prac nad projektami flagowymi KRUS, czyli „Atlasem pogranicza polsko-czeskiego” i „Encyklopedią Śląska”. Szersza dys-

kusja nad tym drugim projektem odbyła się następnego dnia. Dyskutowano także o potrzebie rozszerzenia składu Konferencji i wskazano na możliwość zaproszenia Uniwersytetu w Ołomuńcu i Uniwersytetu w Brnie do uczestnictwa w pracach KRUS.

Przedstawiono również sprawę patronatów KRUS, m.in. nad badaniami kłodzkimi i muzeami domowymi. Zwrócono przy tej okazji uwagę na potrzebę podjęcia szerszej analizy różnych podręczników.

Poruszając kwestie organizacyjne ustalono, że kolejne posiedzenie, w drugiej połowie 2015 r., odbędzie się w Katowicach, a jego organizacji podjął się Uniwersytet Śląski. Seminarium Międzynarodowego Centrum Studiów Śląskich zorganizuje Uniwersytet Ostrawski. Wstępnie rozważano potrzebę zorganizowania interdyscyplinarnej konferencji o tożsamości śląskiej. Poruszono również potrzebę wspierania bardziej specjalistycznych badań, jak np. nad rolą Przemysłidów na Śląsku.

PIN-IS reprezentował w obradach KRUS dr Bernard Linek.

Bernard Linek

XIII Opolski Festiwal Nauki

Organizowany rokrocznie Opolski Festiwal Nauki upowszechnia osiągnięcia naukowe i techniczne przedstawicieli środowiska naukowego regionu. Głównym celem przedsięwzięcia jest zatem popularyzacja nauki wśród mieszkańców Opola, Opolszczyzny i innych województw. Głównym organizatorem w 2015 r. był Uniwersytet

Opolski, współorganizatorem – Politechnika Opolska. Do udziału w XIII OFN, w dniach 29 maja – 1 czerwca, zaproszono przedstawicieli 17 jednostek naukowych – pracowników naukowo-dydaktycznych uczelni wyższych, pracowników naukowych ośrodków badawczych, instytucji muzealnych, bibliotek, pracowników

jednostek edukacyjnych i samorządowych. W ramach Nocy Nauki (29/30 maja), Pikniku Naukowego (31 maja) i Dnia Otwartego (1 czerwca) uczestnicy festiwalu mieli możliwość zapoznania się z efektami i korzyściami płynącymi z badań naukowych, wykorzystywanych w gospodarce, kulturze, medycynie i wielu innych dziedzinach życia społecznego. Jako że rok 2015 został ogłoszony przez UNESCO „Międzynarodowym Rokiem Światła”, tematem przewodnim wydarzeń festiwalowych stała się natura światła. Propozycja tematyczna została skierowana do wszystkich grup wiekowych, zwłaszcza jednak do młodzieży pragnącej studiować na uczelniach Opolszczyzny – przyszłych adeptów zapoznano z ofertą i kierunkami kształcenia, przybliżono im warsztat pracy naukowców.

XIII OFN poprzedził akt podpisania przez przedstawicieli władz Uniwersytetu Opolskiego (prof. Janusza Słodczyka) i Politechniki Opolskiej (dr hab. inż. Krystynę Macek-Kamińską) – w obecności wszystkich zaproszonych do współorganizacji jednostek – wiążącej obie strony umowy o 4-letniej współpracy. Chwilę później przed budynkiem uniwersyteckim na placu Kopernika nastąpiło uroczyste oficjalne rozpoczęcie festiwalu.

Swoją obecność na XIII OFN zaznaczył również Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu. W latach ubiegłych jego pracownicy podejmowali rozmaite działania popularyzatorskie skierowane do dzieci i młodzieży (popularyzacja szeroko rozumianej tematyki śląskiej) oraz dorosłych (wykłady w ramach Dni Otwartych) zainteresowanych problematyką badawczą dotyczącą historii Górnego Ślą-

ska, procesów społeczno-demograficznych czy migracji zagranicznych. Tym razem Instytut Śląski wziął udział w Pikniku Naukowym, prezentując rozmaite publikacje placówki, instytutowy półrocznik „Studia Śląskie” czy wielotomowe słowniki: *Słownik gwar śląskich*, pod. red. Bogusława Wyderki i *Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska*, pod. red. Stanisławy Sochackiej. Doktor Bernard Linek, p.o. dyrektora ds. naukowych PIN – Instytutu Śląskiego, oraz dr Marzena Muszyńska z Pracowni Badań nad Stosunkami Językowymi na Śląsku (koordynator ds. organizacji festi-

walu) zapoznali odwiedzających stoisko z najnowszymi pozycjami wydawniczymi (Opole 2014), m.in.: Bernard Linek, *Polityka antyniemiecka na Górnym Śląsku w latach 1945–1950* i Piotr Pałys, *Państwa słowiańskie wobec Łużyc w latach 1945–1948* oraz najnowszy, godny uwagi *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska*, pod red. Bernarda Linka i Andrzeja Michalczyka.

Wszystkich zainteresowanych przebiegiem XIII OFN zapraszam na stronę: <http://festiwal.po.opole.pl/>

Marzena Muszyńska

Środy w Instytucie Śląskim

W pierwszym półroczu 2015 r. w cyklu Środy w Instytucie Śląskim odbyło się sześć otwartych zebrań naukowych. Trzy z nich połączone z prezentacją najnowszych publikacji książkowych referentów. Dwa kolejne wykorzystano do promocji dwóch ostatnich tomów „Studiów Śląskich”, periodyku naukowego Instytutu. W roli prelegentów wystąpili pracownicy PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu oraz goście z Uniwersytetu Opolskiego i Czeskiej Akademii Nauk – Oddziału w Brnie. W spotkaniach uczestniczyli pracownicy PIN – Instytutu Śląskiego, studenci Uniwersytetu Opolskiego oraz mieszkańcy Opolu.

21 stycznia dr Mariusz Patelski: „Wojewódzki Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk w Opolu. Kadra i główne kierunki działania”

W trakcie wykładu prelegent zapoznał zebranych z wynikami swych wieloletnich badań nad tym zagadnieniem.

18 lutego dr Bernard Linek: „Tragedia Górnośląska. Refleksje i uwagi historyka”

Termin „Tragedia Górnośląska” wszedł chyba już na stałe do słownika publicystów, historyków i polityków zaangażowanych w sprawy Górnego Śląska. W trakcie spotkania można było się zapoznać z treścią prób zdefiniowania tego pojęcia oraz ze zdaniem prelegenta na ten temat. Wykład połączony był z prezentacją drugiego wydania autorskiej książki: *Polityka antyniemiecka na Górnym Śląsku w latach 1945–1950*.

18 marca dr hab. prof. PIN–IS Stanisława Sochacka: „Świat zamordowany. Imiona i nazwiska Żydów śląskich”

W trakcie wykładu zebrani mogli się przekonać, co na podstawie badań onomastycznych można powiedzieć o społeczności śląskich Żydów. W trakcie spotkania zaprezentowano i omówiono 74 tom „Studiów Śląskich”.

22 kwietnia Doc. PhDr. P.h.D. DSc. Jiří Friedl: „Czesi a Polacy na Zaolziu w latach 1945–1949”

Gość z Brna omówił stosunki w zaolziańskiej części Cieszyńskiego w omawianym okresie, ze szczególnym uwzględnieniem położenia tamtejszej społeczności polskiej. Zebrani mogli również zapoznać się z najnowszą książką doc. Friedla: *Češi a Poláci na Těšínku 1945–1949*.

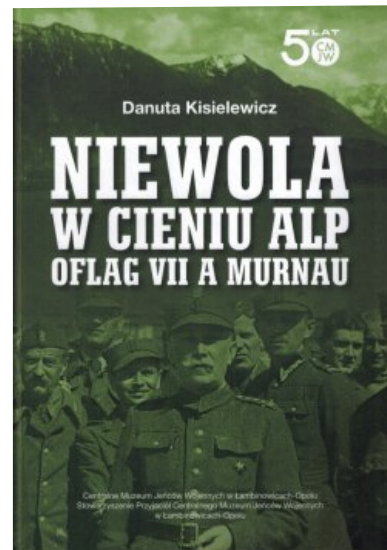
27 maja

prof. dr hab. Krystian Heffner oraz dr Brygida Solga: „Specjalna Strefa Demograficzna a demografia Opolszczyzny. Czy rozwiąże problem?”

Problemy demograficzne Opolszczyzny od dosyć dawna są właściwie zdiagnozowane. W dziele tym niebagatelny udział mieli również prof. Heffner i dr Solga. W trakcie tego spotkania – oprócz prezentacji stanu aktualnego oraz prognoz w tym zakresie – wiele miejsca poświęcono wprowadzanemu w naszym regionie programowi naprawczemu, określanemu mianem Specjalnej Strefy Demograficznej. W trakcie spotkania zaprezentowano i omówiono 75 tom „Studiów Śląskich”.

17 czerwca prof. dr hab. Danuta Kisielewicz: „Oficerowie w niewoli”

Znana badaczka problematyki jenieckiej omówiła dzieje największego niemieckiego obozu dla polskich oficerów. Była również mowa o historii tego zgrupowania po wyzwoleniu obozu oraz współczesnym upamiętnieniu oflagu przez władze miasta i użytkującą jego teren Bundeswehrę. Wykład połączony był z prezentacją autorskiej książki: *Niewola w cieniu Alp. Oflag VII A Murnau*.

Piotr Pałys

Rozstrzygnięcie konkursu o Nagrodę im. Jana i Wojciecha Wawrzyńków – za 2014 r.

W dniu 4 marca 2015 r. rozstrzygnięta została XXIV edycja konkursu o Nagrodę im. Jana i Wojciecha Wawrzyńków za najlepszą pracę magisterską poświęconą dziejom politycznym, kulturze i problemom społecznym Śląska. Na konkurs zgłoszono 14 prac magisterskich obronionych

w 2014 r. na uniwersytetach w Berlinie, Katowicach, Krakowie, Opolu, Wrocławiu oraz na Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie.

Kapituła Nagrody postanowiła przyznać na-

dwa wyróżnienia. Otrzymali je: mgr Kamil Bembista (Freie Universität Berlin) za pracę pt. „Transnationale Europastadt? Eine qualitative Studie in der Doppelstadt Görlitz/Zgorzelec” [Transnarodowe miasto europejskie? Studium jakościowe podwójnego miasta Görlitz/Zgorzelec], napisaną pod kierunkiem

prof. dr. Jochena Roose, oraz mgr Aleksandra Kwiecińska (Uniwersytet Opolski) za pracę pt. „Obrzędowy strój weselny w procesie przemian”, napisaną pod kierunkiem dr hab. Teresy Smolińskiej, prof. UO.

Wręczenie nagrody i wyróżnień nastąpiło 25 marca, na posiedzeniu Rady Naukowej Państwowego Instytutu Naukowego – Instytutu Śląskiego w Opolu, w którym uczestniczyli również zaproszeni goście – członkowie Kapituły Nagrody, laureaci konkursu i ich promotorowie, oraz członek zarządu województwa opolskiego Tomasz Kostuś i Janusz Wójcik – dyrektor Departamentu Kultury, Sportu i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego. Po wręczeniu przez przewodniczącego Kapituły Nagrody Tadeusza Kanię nagrody i dyplomów laureatom głos zabrał Tomasz Kostuś, który w imieniu marszałka województwa opolskiego Andrzeja Buły oraz całego zarządu podziękował za wkład i pracę w rozwój środowiska naukowego i kulturalnego województwa opolskiego,

życząc dalszych sukcesów w realizacji zadania. Wręczył również adresy wyrażające uznanie za włożoną pracę przewodniczącemu Kapituły Nagrody Tadeuszowi Kani oraz laureatom i ich promotorom.

grodę główną mgr. Marcinowi Wądołowskiemu za pracę pt. „Muzeum Śląskie w Katowicach – między tradycją, współczesnością i przyszłością”, napisaną na Wydziale Humanistycznym Akademii

Górniczo-Hutniczej w Krakowie pod kierunkiem dr. hab. Jacka Dębickiego, prof. AGH.

Ponadto Kapituła postanowiła przyznać

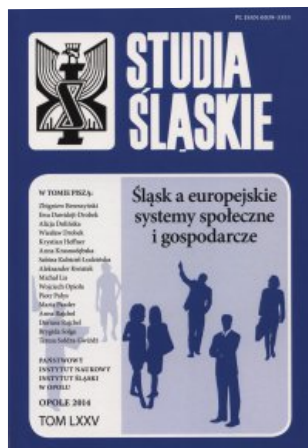

Nowe publikacje

„Studia Śląskie” tom 75

W 75. tomie „Studiów Śląskich” kontynuowany jest zainicjowany wcześniej bardziej jednorodny charakter pisma, z tematem przewodnim tomu. Tym razem zaproszono zainteresowanych Autorów do złożenia tekstów mieszczących się w ramach tytułu: *Śląsk a europejskie systemy społeczne i gospodarcze*. Akcent w nich miał zostać położony na analizę polityki społecznej, procesów i prognoz demograficznych, migracji wewnętrznych i zagranicznych oraz sytuacji społecznej i problematyki wielokulturowości Śląska w granicach historycznych.

Takie też pozycje dominują w wyborze piętnastu artykułów, przyczynków i innych materiałów tomu. Na początku jednak umieszczono dwie wypowiedzi luźno nawiązujące do tego tematu, ale zdaniem redakcji przypominające o fundamentalnych zjawiskach związanych ze starszymi i nowszymi przemianami europejskimi. Pierwszy z tekstów, autorstwa Marii Pazder (Uniwersytet Karola w Pradze), przybliży podstawy filozofii religii Tomáša G. Masaryka, z czym wiąże się pytanie o relacje różnych tradycji filozofii i ich miejsce w kulturze europejskiej. Drugi artykuł, napisany przez Aleksandra Kwiatka (Uniwersytet Opolski), analizuje esej historyzoficzny Milana Kundery pt. *Zachód porwa-*

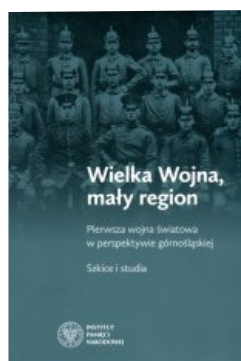
ny i jego reperkusje wśród intelektualistów, co prowadzi do pytania o wychodzenie Europy Środkowej z systemu komunistycznego.

W głównym nurcie zainteresowania 75. tomu „Studiów Śląskich” mieści się kilka tekstów dotyczących problematyki migracyjnej. Począwszy od prób syntezy i prognozy różnorodnych zjawisk europejskich i ich znaczenia dla Śląska Opolskiego (Krystian Heffner, Brygida Solga – PIN – Instytut Śląski w Opolu), przez socjologiczną analizę konsekwencji wyjazdów kobiet na Zachód za pracę (Anna Krasnodębska – Uniwersytet Opolski), po skutki różnorodnych imigracji na Śląsk w celu edukacji (Sabina Kubiciel-Lodzińska i Dariusz Rajchel – Politechnika Opolska). Do tego ostatniego wątku nawiązują artykuły poświęcone różnym formom kształcenia (m.in. Teresa Sołdra-Gwiżdż – Uniwersytet Opolski) i skutkom funkcjonowania granic mentalnych (Wojciech Opióła – Uniwersytet Opolski). Jeden z artykułów poświęcono działalności Euroregionu Pradziad w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego (Ewa Dawidejt-Drobnik – PIN-IS w Opolu i Wiesław Drobnik – Politechnika Opolska).

Redakcja

Wielka Wojna, mały region, Pierwsza wojna światowa w perspektywie górnośląskiej. Szkice i studia, pod redakcją Bernarda Linka, Sebastiana Rosenbauma i Joanny Tofilskiej, Katowice-Gliwice-Opole 2014

Publikacja została przygotowana wspólnym wysiłkiem Instytutu Pamięi Narodowej w Katowicach, Muzeum Historii Katowic, Muzeum w Gliwicach oraz PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu. Tom zawiera materiały z dwóch konferencji: „Wielka Wojna, mały region. Pierwsza wojna światowa w górnośląskiej mikrohistorii” i „Koniec starego świata – początek nowego. Społeczeństwo Górnego Śląska wobec pierwszej wojny światowej (1914–1918). Źródła i metody”. Trzynastce artykułów

opatrzonych unikatowymi zdjęciami przedstawia stan badań nad problematyką pierwszowojenną, militaryzację społeczeństwa niemieckiego i rolę w regionie wojska przed 1914 r. Porusza również wpływ wojny na życie społeczne Górnoślązaków, rolę przemysłu górnośląskiego w tym okresie oraz przemiany kulturowe i mentalne wśród mieszkańców regionu wywołane kaktlizmem wojennym.

Bernard Linka

Udział pracowników Instytutu w konferencjach naukowych

„77. rocznica ogłoszenia Prawd Polaków spod Znaku Rodła Berlin, 6 marca 1938”

Od lat propagująca pamięć o Związku Polaków w Niemczech Rodzina Rodła we Wrocławiu wraz ze Stowarzyszeniem Oświaty i Wychowania we Wrocławiu zorganizowała 6 marca 2015 r. w stolicy Dolnego Śląska na Ostrowie Tumskim uroczystości przypominające 77. rocznicę

ogłoszenia Prawd Polaków spod Znaku Rodła. W bogatym programie znalazł się między innymi także referat „Związek Polaków w Niemczech w latach 1933–1939”, autorstwa dr. Piotra Pałysa z PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu.

„Poszanowanie praw mniejszości jako fundament wykorzystania przez region różnorodności etnicznej”

W ramach ogólnopolskiej kampanii Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji promującej używanie języków mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego Opolski Urząd Wojewódzki zorganizował 25 marca 2015 r. konferencję na temat poszanowania praw mniejszości jako fundamentu wykorzystania różnorodności etnicznej. Jej głównym celem było poszerzenie wśród nauczycieli, pracodawców, samorządowców i studentów wiedzy na temat praw mniejszości narodowych. PIN – Instytut Śląski w Opolu reprezentowali dr Piotr Pałys, który wygłosił referat „Żywa dwujęzyczność na przykładzie społeczności Serbołużyczan w Niemczech”, oraz dr Marek Mazurkiewicz, który

zaprezentował temat „Regionalne uwarunkowania i specyfika polityki polskiej wobec mniejszości narodowych i etnicznych na przykładzie województwa opolskiego”.

„Zakończenie II wojny światowej i początki polityki antyniemieckiej na Górnym Śląsku we wspomnieniach świadków czasu”

W związku z 70. rocznicą zakończenia II wojny światowej Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej zorganizował 15 i 16 kwietnia w Opolu i Gliwicach dwa spotkania dyskusyjne poświęcone tym wydarzeniom na Górnym Śląsku. Połączono je z promocją dwóch książek wydanych przez DWPN, a mianowicie *II wojna światowa we wspomnieniach mieszkańców Górnego Śląska*, pod red. Adrianą Dawid (opracowanie powstało w ramach Archiwum Historii Mówionej), oraz *Polityka antyniemiecka na Górnym Śląsku w latach*

1945–1950, autorstwa Bernarda Linka, której PIN-IŚ jest współwydawcą. W spotkaniach obok świadków historii i dr A. Dawid wzięli udział również dr B. Link.

„O potrzebie oraz pożytkach badania i opisywania mikrohistorii”

Na seminarium 20 kwietnia w Niemodlinie i 6 maja w Korfantomie dr Monika Choroś mówiła o znaczeniu badań nad toponimią lokalną (głównie mikrotoponimami) dla badań onomastycznych na poziomie krajowym i ogólnostowiańskim.

„Tragedia Górnos Śląska 1945”

Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP oraz Biuro Analiz Sejmowych w związku z rokiem „Tragedii Górnos Śląskiej” zorganizowały w Warszawie 22 kwietnia konferencję naukową pod patronatem marszałka Sejmu RP Radosława Sikorskiego. Poprzedziło ją uroczyste otwarcie wystawy „Koniec i początek. Rok 1945 na Górnym Śląsku”, którą przygotował katowicki Od-

ział Instytutu Pamięci Narodowej, oraz pokaz filmu *Przemilczana historia*, który przygotowało Centrum Deportacji Górnos Ślązaków w Radzionkowie. W trakcie spotkania referat pt. „Polityka wobec Niemców na Górnym Śląsku” wygłosił dr Bernard Linek. Wszystkie referaty i zapis ożywionej dyskusji zostały już opublikowane przez Biuro Analiz Sejmowych.

„Pogranicza wielokulturowe – lokalne, regionalne, narodowe, ponadnarodowe”

Na międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej 14-15 maja przez Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

dr Marek Mazurkiewicz wygłosił referat „Pogranicza wielokulturowe w wymiarze regionalnym – przykład Śląska Opolskiego”.

Doroczne szkolenie Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa

Podczas szkolenia zorganizowanego w dniach 11-15 maja dr Marek Mazurkiewicz zaprezentował referat „Specyfika i regionalne uwarun-

kowania upamiętnień w województwie opolskim ze szczególnym uwzględnieniem Tragedii Górnos Śląskiej”.

„Badanie nad mniejszościami. Łużycanie i inne mniejszości europejskie w perspektywie wielu dziedzin nauki”

Wspólnym staraniem Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk, Instytutu Sławistyki Zachodniej i Południowej Uniwersytetu Warszawskiego, Instytutu Ser-

bołużyckiego w Budziszynie oraz z Fundacji Sławistycznej zorganizowano w dniach 13-14 maja 2015 r. w warszawskiej siedzibie Polskiej Akademii Nauk w Pałacu Staszica kolejną już międzynarodową konferencję poświęconą szeroko rozumianej problematyce mniejszościowej z akcentem położonym na zagadnienia sorabistycz-

ne. W tym roku zgromadziła ona badaczy z Białorusi, Czech, Niemiec, Rosji Serbii oraz przedstawiciele szeregu krajowych ośrodków naukowych. Udział w niej wziął także dr Piotr Pałys

wyłaszczając referat „>>Wzajemność słowiańska<< w praktyce politycznej. Przykład Łużyc z lat 1945–1948”.

„Koniec wojny na Śląsku 1945 r.”

W opolskiej siedzibie Centralnego Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu odbyła się 21 maja poświęcona II wojnie światowej konferencja naukowa, którą zorganizowało CMJW wspólnie z Delegaturą IPN w Opolu. Najpierw podczas dwóch równoległe prowadzonych sesji poruszono kwestie polityczno-społeczne i militarne. Doktor Bernard Linek przedstawił w ramach pierwszego bloku referat poświęcony dziejom Opola w okresie hitlerowskim. Trzecią, wspólną, sesję obrad rozpoczęło

wystąpienie dr. Roberta Żurka, dyrektora Oddziału IPN we Wrocławiu, który – wspólnie z prof. Krzysztofem Kawalcem, szefem opolskiej Delegatury IPN – zapowiedział inaugurację działalności Opolskiego Centrum Edukacyjnego IPN „Przystanek Historia”. Referaty w tej sesji poświęcono końcowi wojny na Śląsku.

Więcej o konferencji zob.:
<http://www.cmjw.pl/www/index.php?id=../newsy/wiecej&newsid=808>.

Górny Śląsk i Wielka Wojna

W siedzibie Muzeum Śląska Opolskiego odbyła się 21 maja prezentacja książki przygotowanej przez Monikę i Sebastiana Rosenbaumów pt. *Górny Śląsk i Wielka Wojna*. Publikacja zawiera wybór fotografii wojennych i przedwojennych Antona Kubika oraz zbiór tekstów naukowych poświęconych I wojnie światowej i stanowi

badania nad fotografią górnośląską. W dyskusji panelowej nad książką i problematyką I wojny światowej na Górnym Śląsku uczestniczył dr Bernard Linek.

Więcej o tym projekcie na stronach Domu Współpracy Polsko-Niemieckiej

Workshop Zugehörigkeit, Loyalität und Identität im Oberschlesien der Moderne: Ein Forschungskomplex im Wandel? [Przynależność, lojalność i tożsamość na Górnym Śląsku w okresie nowoczesności. Zmiany kompleksu badawczego?]

Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie zorganizował w dniach 9–10 czerwca konferencję naukową, w formie warsztatu, poświęconą badaniom historycznym nad różnymi formami przynależności i tożsamości na Śląsku. Zgromadziła ona kilkudziesięciu naukowców z Polski, Niemiec oraz krajów anglosaskich, którzy zajmują się Górnym Śląskiem. Szczególną uwagę poświęcono nowym badaniom i podejściom do regionu. W trakcie spotkania dr Bernard Linek zaprezentował i omówił publikację *Leksy-*

kon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX w., moderował również jeden z paneli spotkania.

Program zob.:
http://www.dhi.waw.pl/pl/imprezy/event/event/zugehoerigkeit-loyalitaet-und-identitaet-im-oberschlesien-der-moderne-ein-forschungskomplex-im-wandel.html?no_cache=1

„Pod czerwoną gwiazdą. Aspekty sowieckiej obecności w Europie Środkowo-Wschodniej w 1945 roku”/ „Under the Red Star. Aspects of Soviet Presence in East Central Europe in 1945”/ „Unter Rotem Stern. Aspekte sowjetischer Präsenz in Ostmitteleuropa 1945”

W międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej w dniach 11–12 czerwca w Gliwicach przez Instytut Pamięci Narodowej, Oddział w Katowicach, Śląskie Centrum Wolności i Solidarności oraz Muzeum w Gliwicach uczestniczył prof. dr hab. Andrzej Hanich, który wygłosił referat na temat: „Księża, zakonnicy i siostry zakonne zamordowani przez żołnierzy Armii Czerwonej w początkach 1945 r. na Śląsku Opolskim”.

„Dynamika rozwoju gwar słowiańskich w kontekście dziedzictwa narodowego i kulturowego”

Na konferencji, zorganizowanej w Warszawie w dniach 11–13 czerwca przez Instytut Sławistyki Pol-

skiej Akademii Nauk, Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej Uniwersytetu Warszawskiego, Fundację Sławistyczną, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów, prof. dr hab. Bogusław Wyderka wygłosił referat „O rozwoju polskich dialektów w XX w.”.

Zapowiedzi wydawnicze

Colloquium Opole 2014. 10 lat razem w Unii Europejskiej. Zagrożenia i szanse

Jesienią 2015 r. nakładem Państwowego Instytutu Naukowego – Instytutu Śląskiego w Opolu ukaże się siedemnasty tom z serii *Colloquium Opole*. Będzie to pokłosie międzynarodowej konferencji naukowej *Colloquium Opole* edycji 2014, która odbyła się w dniach 3–4 listopada 2014 r. Tom będzie zawierał artykuły, które są rozwinięciem wygłoszonych podczas konferencji wystąpień. Zachowując trójnarodowy charakter konferencji, redaktorzy zdecydowali przedstawić artykuły w języku autorów. Teksty niemieckie i czeskie zostaną opatrzone streszczeniami w języku polskim.

Struktura książki pokrywa się z podziałem tematycznym konferencji, składa się z następujących części: wykładów inauguracyjnych, które wygłosili byli przewodniczący Parlamentu Europejskiego – prof. dr inż. Jerzy Buzek, który pełnił tę funkcję w latach 2009–2011, oraz dr Hans-Gert Pöttering, który piastował ten urząd w okresie 2007–2009; uroczystości nadania tytułów Honorowego Obywatela Miasta Opola z zapisem laudacji wygłoszonych przez Ministra Spraw Zagranicznych RP Grzegorza Schetnę i Posła do Parlamentu Europejskiego Danutę Jązłowiecką; 5 sesji merytorycznych: *Wpływ Unii*

Europejskiej na współpracę transgraniczną, Samorząd lokalny w Unii Europejskiej, Migracje – między depopulacją a nową wielokulturowością?, Jaka europeizacja dziedzictwa kulturowego Śląska?, Granice Unii Europejskiej. Ostatnią częścią książki jest zapis dyskusji panelowej pt.

Granice Unii Europejskiej.

Opublikowanie przebiegu debaty *Colloquium Opole 2014* będzie możliwe dzięki dotacji Polsko-Niemieckiej Fundacji na rzecz Nauki.

Marek Mazurkiewicz

W 90 rocznicę założenia Dzielnic I Związku Polaków w Niemczech. Mniejszości narodowe w Niemczech w okresie międzywojennym, red. P. Pałys, D. Scholze-Šořta, Opole 2015

Upływająca w 2013 r. 90. rocznica założenia Dzielnic I Związku Polaków Niemczech stanowiła okazję do rocznicowych uroczystości, ale także do refleksji nad rolą tej organizacji w dziejach Śląska. Stąd w środowisku opolskich historyków pojawiła się koncepcja przypomnienia dziejów tej organizacji w szerszym kontekście mniejszościowym. Idea wydania opracowanych przy okazji jubileuszu tekstów podjęta została przez środowiska PIN–IS oraz Instytutu Serbołużyckiego w Budziszynie.

Na tom składają się następujące studia: Marek Masnyk, *Dzielnica I Związku Polaków w Niemczech jako organizator polskiego życia narodowego w rejencji opolskiej (kilka uwag rocznicowych)*. Jaroslav Vaculík, *Czesi w Niemczech w czasie międzywojennym*. Piotr Pałys, *Serbołużycki ruch narodowy w latach 1918–1939*. Edmund Pjeh *Sytuacja Serbow, Polaków, Danów a Sewjerynych Frizow we Weimarskiej repu-*

blicie (1918–1933). Bernard Linek, *Razem czy osobno? Dylematy szkolnictwa mniejszości polskiej w prowincji górnośląskiej w latach 1922–1939*. Petr Kaleta, *Polská témata v lužickosrbském meziválečném časopise „Serbski Student”* Adrianna Dawid: *Z doniesień lokalnych w „Nowinach Codziennych” (1932–1939)*. Krzysztof Stecki, *Polacy i sprawy polskie w kartotece opolskiego gestapo*. Janusz Oszytko, *Kartoteki żydowskie „Central-Verein deutscher Staatsbürger jüdischen Glaubens” oraz „Verband der polnischen Juden” jako przyczynek do dziejów Żydów w Rejencji Opolskiej*. Maciej Borkowski, *Przed zagładą. Żydzi w Opolu w latach 1933–1938*.

Tom ukaże się pod redakcją Piotra Pałysa i Dietricha Scholze-Šořty. Jego wydanie wsparte zostanie finansowo przez Fundację na Rzecz Narodu Serbołużyckiego (Założba za serbski lud/ Stiftung für das sorbische Volk).

Piotr Pałys

Górny Śląsk w Polsce Ludowej, t. I: Przetłomy, pod red. Adama Dziuroka i Bernarda Linka, Katowice–Opole 2015

Przygotowywana do druku publikacja zawiera trzynaście opracowań, które odwołują się do konferencji naukowej zorganizowanej w październiku 2013 r. przez PIN – Instytut Śląski w Opolu i Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Katowicach. Teksty stanowią próbę dokonania przeglądu dziejów Górnego Śląska w tytułowym okresie, którą podjęto z perspektywy ważnych cesur w dziejach Polski i ich nie zawsze

równoznaczne miejsca w dziejach regionu. Poszczególne części zatytułowano: Od demokracji ludowej do stalinizmu (1945–1949), Kryzysy (1953–1970), Ku wolności (1975–1989). Publikacja skierowana jest do szerszego grona czytelników i obok analizy naukowej zawiera szeroki materiał źródłowy i ilustracyjny.

Bernard Linek

„Studia Śląskie” 2015, t. 76 i 77

Redakcja „Studiów Śląskich” w 2015 r. przygotowuje do druku dwa tomy. Tom 76 będzie nosił podtytuł: **II wojna światowa na Śląsku** i będzie stanowił próbę przedstawienia genezy tego konfliktu w regionie, niemieckiej polityki okupacyjnej oraz skutków konfliktu dla różnych

grup mieszkańców.

Tom 77 będzie się koncentrował na dwóch tematach. Pierwszy to: **Dialekty, gwary i języki na Śląsku**. W związku z możliwością opublikowania niektórych materiałów z III Kongresu Politologii pt. „Odsłony Polityki” przewidziano

dodatkowy temat przewodni tomu 77 pisma. Dział ten będzie nosił tytuł: **Problematyka etniczna i regionalna w polityce polskiej po 1989 roku. Pamięć historyczna a polityka.** Koncentrować się będzie – z jednej strony – na relacjach między pamięcią historyczną a polityką narodowościową i tożsamością narodową. Zagadnienie to zostanie przedstawione na wybranych przykładach. Po drugie przeanalizowa-

ne zostaną wybrane zagadnienia polityki polskiej wobec mniejszości narodowych po 1989 r. Część ta powstaje we współpracy z Zakładem Studiów nad Niemcami Instytutu Studiów Politycznych PAN, Wydziałem Politologii Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej oraz Państwowa Wyższą Szkołą Zawodową im. Szymona Szymonowica w Zamościu.

Bernard Linek

Słownik nazw miejscowych Śląska polsko-niemiecki i niemiecko-polski

W PIN – Instytucie Śląskim w Opolu został przygotowany do druku *Słownik nazw miejscowych Śląska polsko-niemiecki i niemiecko-polski* autorstwa Moniki Choroś, Łucji Jarczak i Stanisławy Sochackiej.

W pracy zostały przedstawione nazwy miejscowe Śląska potwierdzone historycznie i używane współcześnie mające swe odpowiedniki (synonimy) niemieckie. Są to nazwy miast, miasteczek, wsi i ich części, osad i przysiółków. Równocześnie nie pominięto dawnych nazw zaginionych.

Podstawowym hasłem jest polska nazwa miejscowa w aktualnym urzędowym brzmieniu wraz z lokalizacją administracyjną: gmina, powiat, województwo, a następnie podane są nazwy niemieckie starsza i nowsza z okresu międzywojennego, np. Chrzastowice, gm. Chrzastowice, pow. opol., woj. opol. – niemieckie Chronstau, Kranst 1936. Druga część słownika,

niemiecko-polska, umożliwia czytelnikom łatwe dotarcie do nazw opolskich, np. Chronstau, Kranst 1936 (Oppeln) – Chrzastowice.

Praca poprzedzona jest wstępem o historii Śląska oraz losach nazw polskich i niemieckich, które współistniały w tym regionie.

Jest to pełny wykaz nazw swoistego rodzaju, przewodnik i informator identyfikujący wszystkie nazwy z wyodrębnieniem chrztów germanizacyjnych z okresu międzywojennego.

Wydanie tak ważnej i niezbędnej pracy służyć będzie różnym gremiom społecznym, naukowym, wydawniczym, placówkom dyplomatycznym, środkom masowego przekazu, mieszkańcom regionu, a przede wszystkim różnym organom administracji państwowej i samorządowej. Praca jest przykładem powiązania wysiłków nauki z potrzebami praktyki i użyteczności społecznej.

Stanisława Sochacka

Konferencje naukowe planowane w II połowie 2015 roku

Colloquium Opole 2015. Pojęcie pokoju i wojny we współczesnej Europie, Opole, 16–17 listopada

Cykl międzynarodowych konferencji „Colloquium Opole” już od ponad 30 kilku lat, tradycyjnie w listopadzie, gromadzi naukowców, ekspertów i praktyków na spotkaniach naukowych poświęconych najważniejszym zagadnieniom z obszaru stosunków polsko-czesko-niemieckich oraz ich egzemplifikacji w kontekście Śląska.

W tym roku organizatorzy konferencji, nawiązując do przypadającej 70. rocznicy zakończenia II wojny światowej, chcą zastanowić się nad współczesnymi wewnętrznymi i zewnętrznymi zagrożeniami pokoju Starego Kontynen-

tu, rolę i doświadczeniami Polski, Czech i Niemiec w przewyciężaniu historycznego balastu minionych konfliktów, a także ewolucją znaczenia pokoju jako wartości, na bazie którego Europa dokonała zjednoczenia.

Międzynarodową i interdyscyplinarną dyskusję o zmieniającym się znaczeniu pojęcia pokoju i wojny we współczesnej europejskiej świadomości organizatorzy „Colloquium Opole” chcą przeprowadzić w 5 aspektach:

- aktualnej oceny skuteczności europejskich narzędzi budowania pokoju,

- tworzenia i kształtowania informacji, świadomości społecznej oraz dyskursu o zagrożeniach wojennych umożliwionych dzięki nowym technologiom komunikacyjnym,
- refleksji o ewolucji znaczenia granic, tożsamości i narodowości w Europie na przestrzeni minionych dziesięcioleci;
- analizy aktualności i dynamizmu debaty nad historycznym bagażem II wojny światowej w Polsce, Czechach i Niemczech;
- namysłu nad ewoluującym znaczeniem europejskiej jedności wobec zagrożeń i kryzysów wojennych oraz polityczno-ekonomicznych.

Zamierzeniem organizatorów jest, aby temat przewodni konferencji – **„Pojęcie pokoju i wojny we współczesnej Europie”** – został nakreślony w wykładach wprowadzających przez dwóch byłych ministrów spraw zagranicznych Polski i Niemiec: **prof. dr. hab. Adama Daniela Rotfelda** (2005) i **Markusa Mecke-**

la (1990), którzy uczestniczyli w procesie reorientacji kierunków polityki zagranicznej Polski i Niemiec po 1989 r.

Wzorem ubiegłego roku konferencja będzie rezultatem polsko-czesko-niemieckiej współpracy. Partnerami sympozjum będą następujące instytucje: Stowarzyszenie Instytut Śląski, Muzeum Śląskie w Görlitz, Referent ds. Kultury przy Muzeum Śląskim w Görlitz, Uniwersytet Ostrawski. Przedsięwzięcie będzie współfinansowane przez Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej, polskie Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Urząd Miasta Opola. Obrady konferencji zostały objęte Patronatem Honorowym Prezydenta Miasta Opola Arkadiusza Wiśniewskiego. Regionalne media objęły przedsięwzięcie swoim patronatem medialnym.

Marek Mazurkiewicz

„Miasta górnośląskie. Kulturowe zderzenie państwa z regionem”, Opole, 2 grudnia

Górny Śląsk jest jednym z europejskich regionów, na którego obszarze, do czasów współczesnych, udokumentowana jest słowiańska ciągłość osadnicza sięgająca VII w. Podkreślenia wymaga, iż w tym czasie kilkakrotnie wchodził w skład różnych państw, których władcy rozciągali swoje panowanie na terytorium nad górną Odrą. Wpływy panujących w konsekwencji odciskały swoje piętno na kulturowym kształcie miast, będącym konsekwencją obowiązującego prawa, składu etnicznego mieszkańców i np. ekonomicznego usytuowania grup tworzących społeczność. Szczególnego charakteru wpływ panujących nabrał, gdy zdecydowana większość terytorium została zbrojnie włączona w granice Królestwa Prus, którego władze rozpoczęły politykę ujednoczenia języka mieszkańców całego królestwa. Z różnym natężeniem

trwało to także w dobie cesarstwa, a w najostrejszej formie wystąpiło w czasach nazistowskich, które doprowadzić miały do wyeliminowania z miast mieszkańców o niemieckiej opcji narodowej. Gruntowna zmiana mieszkańców nastąpiła w efekcie przesunięcia po II wojnie światowej granicy Niemiec za Odrę i Nysę Łużycką, za którą znaleźli się w rzeczywistości wszyscy niemieccy mieszkańcy miast, a ich miejsce zajęli Polacy.

Podstawą debaty będą badania przeprowadzone przez historyków, językoznawców i socjologów polskich oraz współpracujących z Instytutem pracowników naukowych z Czech i Niemiec.

Michał Lis

Konkurs o Nagrodę im. Jana i Wojciecha Wawrzynków – za 2015 rok

Kapituła Nagrody im. Jana i Wojciecha Wawrzynków ogłasza kolejną edycję konkursu na najlepszą pracę magisterską poświęconą dziedzinom politycznym, kulturze i problemom społecznym Śląska. W XXV edycji ocenie podlegają prace magisterskie obronione w 2015 r.

Prace na konkurs mogą być zgłaszane przez

rektorów, dziekanów, dyrektorów instytutów i kierowników zakładów uczelnianych oraz promotorów prac magisterskich, a także samych dyplomantów za zgodą promotorów (zał. Oświadczenie www.instytutslaski.com zakładka Nagroda im. J. i W. Wawrzynków, Warunki uczestnictwa). Termin nadsyłania prac upływa

30 listopada 2015 r. Prosimy o dostarczanie ich lub nadesłanie pocztą w formie wydruku na adres Instytutu (45-081 Opole ul. Piastowska 17) z dopiskiem na kopercie: Konkurs im. Jana i Wojciecha Wawrzyńków. Wniosek powinien zawierać wydrukowany egzemplarz rekomendowanej pracy magisterskiej oraz wersję elektroniczną pracy w formacie PDF lub Word na płycie CD w jednym pliku. Prace w formie elektronicznej (PDF lub Word) można przesłać na adres e-mail: sekretariat@instytutslaski.com.

Do egzemplarza rekomendowanej pracy magisterskiej należy dołączyć następujące informacje: imię i nazwisko autora, datę i miejsce jego urodzenia, dokładny adres zamieszkania, miejsce pracy oraz informacje kontaktowe (telefon, e-mail).

Celem konkursu jest wyłonienie najlepszej ze zgłoszonych w danym roku prac magisterskich, której autor otrzymuje dyplom i nagrodę pieniężną w wysokości 3,5 tysiąca złotych.

Zapraszamy na naszą stronę

Państwowy Instytut Naukowy
Instytut Śląski w Opolu

Polub nas na Facebooku

Poprzedni numer newslettera

newsletter nr 4

Państwowy Instytut Naukowy
Instytut Śląski w Opolu

Zespół redakcyjny:

*dr Bernard Linek, dr Ewa Dawidejt-Drobek,
mgr Piotr Solga*

Kontakt:

Państwowy Instytut Naukowy
Instytut Śląski w Opolu
ul. Piastowska 17
(skr. pocztowa 322)
45-081 Opole

e-mail: sekretariat@instytutslaski.com
www.instytutslaski.com